

Column

Landbouw, cultuurlandschap en natuur

A.J. Vijverberg@kabelfoon.nl

Natuur is volgens de dikke Van Dale uit 1999 'de toestand waarin iets bestaat voordat men er opzettelijk iets aan veranderd heeft'. Uitgaande van deze omschrijving is het duidelijk dat het 'Groene Hart' géén natuurgebied is. Het is een cultuurlandschap dat in eeuwen van landbouwbeoefening en drooglegging is gevormd. 'Weidevogels' als groepering vormen een van de bekendste kenmerken van het Groene Hart. Het zijn vogels die aan de weide, aan de landbouw verbonden zijn. Het zijn cultuurvolgers, bewoners van een steeds veranderend cultuurlandschap. Het is dus een groep die steeds verandert van samenstelling, afhankelijk van de veranderingen in de landbouw.

In onze maatschappij is het Groene Hart met de bijbehorende cultuurvolgers in flora en fauna ook een consumptiegoed. Het is een gebied waar de maatschappij, de stadstaat Nederland, terecht zeggenschap uitoefent. Velen duiden het Groene Hart aan als een natuurgebied. En een natuurgebied, zo luidt het axioma, dient niet door mensen beïnvloed te worden, althans niet in een door de maatschappij ongewenste richting. Cultuurgebieden als natuurgebied aanduiden of – erger nog – spreken over het aanleggen van natuurgebieden zijn vormen van taalvervuiling. Het zijn vormen van een 'contradictio in terminis' als we het woordenboek erbij pakken. Filosofen spreken in dit verband wel over de 'uitvinding van natuurontwikkeling'.¹ Dat bedrijven en organisaties veelvuldig de term natuur gebruiken is heel begrijpelijk. Natuur is 'in' in onze maatschappij. Met natuurontwikkeling wordt gescoord en daar is dus geld mee te verdienen.

Het begrip 'natuur' zoals dat gebruikt wordt bij het Groene Hart houdt gevaren in. Wat mensen natuur noemen kan duiden op wat zij zich van vroeger herinneren. Nostalgie is dan de bepalende factor voor wat natuur is, wat behouden moet worden. Ik illustreer die nostalgie met twee citaten over de Gelderse Achterhoek. Het eerste

is uit 1913, het tweede uit 1997. Eerst het citaat uit 1913.²

Wie b.v. na dertig jaren in Amerika te zijn geweest, heden in den Gelderschen Achterhoek terugkeert, zal nauwelijks wanen zich op den bodem te bevinden waar hij zijn jonge jaren sleet, althans als hij de streek met landbouwersoogen beziet. Het landbouwbeeld is daar geheel anders geworden. Niet aldus in de Betuwe en op de Utrechtsche kleigronden, waar bloeiende onkruidvelden nog heden ten dage evenals honderd jaren geleden eene bewonderenswaardige kleurenpracht ten toon spreiden.

Het citaat maakt duidelijk dat de Gelderse Achterhoek in 1913 bij de tijd was in tegenstelling tot de beide andere gebieden. Koos van Zomeren beschreef in 1997 opnieuw de Gelderse Achterhoek. Hij deed dit als volgt:³

Vroeger had je bij voorbeeld een riviertje dat zich slingerend door de Achterhoek bewoog.

Toen kwam het waterschap en werd besloten dat riviertje recht te trekken.

Toen kwam het waterschap nog een keer en werd besloten weer slingers in dat riviertje te leggen.

Wat is het verschil?

Dat het waterschap ondertussen oog heeft gekregen voor de natuur? Ongetwijfeld maar dat bedoel ik niet. Ik bedoel:

Vroeger slingerde dat riviertje omdat dat riviertje dat wou, nu omdat het waterschap het wil.

Vroeger zat er een ijsvogeltje ondanks de mensen, nu dank zij de mensen.

Vroeger symboliseerde dat riviertje onze beperktheid, nu onze gulheid.

Vergelijking van deze citaten maakt duidelijk dat het cultuurlandschap, dat Van Zomeren zich herinnert door hem natuur genoemd wordt. Ik denk dat dit voor velen van ons geldt. Wat wij ons van onze jeugd herinneren, noemen we na-

¹ Drenthen M (1998) Maakbare natuur, waanzinnige oase of wonderlijke wereld? *Annalen van het Thijmgenootschap* 86 (3): 41-46

² Mayer Gmelin HKHA & Mansholt Th J (1913) Akker- en weidebouw. In: van Hoek P et al. *De Nederlandsche landbouw in het tijdvak 1813-1913*. Gebr. Langenhuyzen, 's-Gravenhage: 243-293

³ van Zomeren K (1998) Onze maakbare natuur. *Annalen van het Thijmgenootschap* 86(3): 15-22

tuur. Nostalgische gevoelens bepalen voor een deel ons natuurbegrip. Ik denk dat de verwarring van de begrippen natuur en cultuur bezwaren met zich meebrengt. Als men over natuurontwikkeling spreekt, verandert men het milieu, de omgeving zodanig dat de 'gewenste' natuur ontstaat. Een treffend voorbeeld daarvan illustreert de onlangs belegde conferentie over het probleem van de ganzen.⁴ In de jaren zeventig vormden de ganzen een bedreigde diersoort. Nu – dertig jaar later – een probleem, althans bepaalde soorten ganzen. De natuur moet dus veranderd worden. De boer doet niets anders. Ook hij verandert de omgeving op een zodanige manier dat de door hem of haar gewenste natuur ontstaat. Beiden, de

natuurbeheerder en de boer, werken dan aan een cultuurlandschap dat het door hen gewenste voortbrengt. Beiden bebouwen het land, beiden boeren dus. Bij de natuurbeheerder verandert die doelstelling in de loop der jaren zoals blijkt uit de term 'natuurontwikkeling'. Ook bij de boer verandert die doelstelling. Kijk maar eens naar de groei van het maisareaal sinds het einde van de oorlog.

Zolang wij beide, landbouw en natuur, in dit land willen, zullen beide 'hun cultuurlandschap' moeten kunnen aanpassen.

Om dat, ook in de toekomst, mogelijk te maken moeten we verhullend taalgebruik zoveel mogelijk vermijden.

⁴ Karden M & Davidson D (2008) Wel natuur, geen verganzen. Volkskrant 13 december

Oproep nieuwe secretaris van de KNPV en bestuurslid

Het bestuur van de KNPV is op zoek naar een nieuwe secretaris.

Taken bestaan o.a. uit:

- lid dagelijks bestuur, samen met voorzitter en penningmeester
- eerste aanspreekpunt KNPV
- opstellen van agenda's voor en notuleren van vergaderingen van het bestuur, dagelijks bestuur en de Algemene Ledenvergaderingen
- behandelen ingekomen stukken
- benaderen juryleden KNPV-prijs
- begeleiding KNPV-stafleden

Daarnaast is het bestuur op zoek naar een nieuw bestuurslid, liefst afkomstig uit de geleding 'samenleving en maatschappij'.

Taken bestaan o.a. uit:

- meedenken en -beslissen over de richting van de KNPV (zes keer per jaar)
- meehelpen met de inhoudelijke organisatie van KNPV-bijeenkomsten (een keer per ongeveer twee jaar).

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met penningmeester Jan Bouwman;

e-mail: Jan.Bouwman@syngenta.com.